

ЮЛІУШ ЗАРЕМБСЬКИЙ В МОЄМУ ЖИТТІ

Польська музика ХІХ століття насамперед викликає асоціації з творчістю двох композиторів – Шопена і Монюшка. Однак протягом останніх років відбувається розширення цих уявлень за рахунок імені Юліуша Зарембського, високий рівень творів якого визначає його місце як одного з найвидатніших творців постшопенівської епохи та представника новаторських течій в європейській музиці. Дякуючи йому, вони з'явилися і в польській музиці ХІХ століття. Музична мова Зарембського використовує засоби виразності, які були введені в музику набагато пізніше французькими імпресіоністами, і, насамперед, Клодом Дебюссі. Також завдяки творчій спадщині Ю. Зарембського можна говорити про наступність між творчістю Шопена та досягненнями Карловича і Шимановського початку ХХ століття.

Вперше творчістю Юліуша Зарембського я зацікавилась на початку 1997 року. Тоді до друку готувалась збірка, присвячена діячам культури і науки Житомирщини. Мені запропонували взяти участь у цьому проєкті, зокрема подати матеріал про будь-кого із музикантів Житомира. З огляду на це, я почала шукати джерела інформації, і моя увага зосередилась на постаті Зарембського, про якого я майже нічого не знала. Це стало поворотним моментом у моєму житті, адже ця дорога привела мене до польської культури і зрештою – до отримання почесної відзнаки «За заслуги перед польською культурою» («Zasłużona dla Kultury Polskiej»).

Пошуки не були марними. Я відкрила для себе світ музики Зарембського. Написала декілька статей, почала виступати з доповідями на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях. Серед них дуже цікава II міжнародна науково-практична конференція «Польська культура в житті України. Історія. Сьогодення» у Києві 2000 року і надзвичайно презентабельна і велика

міжнародна наукова конференція «Мова і культура» ім. проф. Сергія Бураго (також у Києві) 2001, 2002 та 2003 року, і міжнародні наукові конференції «Дні Адама Міцкевича в Криму» у 2006, 2007 та 2008 роках, прекрасно організовані у Гурзуфі Спілкою поляків Криму, з дуже різноманітною програмою, та інші.

У цей період розпочалася і моя концертна діяльність разом з моїми колегами Миколою Нагірняком (бас-баритон) та вже світлої пам'яті Павлом Антоневським (тенор), які також удостоїлися відзнаки «За заслуги перед польською культурою».

Я виступала і як концертмейстер, і як солістка, і як ведуча наших концертів, та й всіляка технічна робота була також на мені. Ми виконували арії з опер, романси, народні пісні, фортепіанні твори. З'явилася думка додати в репертуар наших концертів і твори Зарембського. Але тоді існувала проблема з нотами, і я вирішила шукати їх у Польщі. Допомогла мені Бібліотека Народова у Варшаві, яка надала змогу зробити копії з нот творів Зарембського. За це я дуже вдячна колективу цього закладу. А також за те, що кожного разу при відвідуванні цієї бібліотеки отримувала презент – надруковане нею видання нот польських композиторів.

Відтоді я не тільки виступала з доповідями на конференціях, а й спільно з моїми колегами долучалася до участі у культурних програмах, розроблених організаторами цих заходів. Розширювалася географія наших концертних виступів, а репертуар поповнювався новими творами, зокрема і творами Зарембського. У списку наших виступів були міста: **Київ** (Будинок актора, червень 2001, 2002 та 2003 рр.; Будинок вчених – концерт «Україна – Польща: діалог культур», який відбувся у рамках року Польщі в Україні у квітні 2004 р.; **Львів** (Історичний музей, грудень 2006 р.), **Харків** (концертна програма на III міжнародному конкурсі слов'янської музики «Фортіссімо-2006», де ми були нагороджені дипломами лауреатів); **Луцьк** (Товариство польської культури ім. Т. Костюшка, серпень 2004 року та листопад 2005 року); **Рівне** (концертна програма у органному залі обласної філармонії, присвячена Дню Незалежності

Польщі, 7 листопада 2006 року); **Кременець** (міжнародна конференція «Україна та Польща: діалог двох культур» у музеї Юліуша Словацького, вересень 2000, 2004, 2006, 2008, 2011, 2016, 2019 рр.).

У рідному Житомирі концертних виступів було також чимало. Ми багаторазово брали участь у фестивалях польської культури «Веселка Полісся», і в різних заходах Польського Дому, а також інших організацій в місті.

У березні 2004 року в обласній філармонії був проведений концерт до 150-ої річниці з дня народження Юліуша Зарембського. У першому відділенні грав запрошений з Чернігівської філармонії симфонічний оркестр, а в другому – виступали солісти. Отже, я теж мала змогу виконати дві частини з циклу «Троянди і терни» Зарембського. Весь концерт пройшов на урочистій, високій, піднесеній ноті і залишив після себе добру пам'ять.

В листопаді того ж року з університету в Познані до Житомира завітав музикознавець Ришард Гольянек, який вперше видав друком повний каталог творів Зарембського. Пан Гольянек виступив із доповіддю про життя і творчість Зарембського, після чого відбувся невеликий концерт, в якому я теж взяла участь.

Орієнтовно тоді ж розпочалися і наші концертні поїздки до Польщі та Німеччини. У Польщі це Вроцлав і навколишні невеликі міста (ми навіть жартували, що об'їздили всю «Вроцлавщину»), Лодзь, Гданськ, Катовиці, Ченстохова, Бидгощ (в університеті ім. Казимира Великого провели лекції-концерти слов'янської музики), Щитно, Любачув, Чеханув, Опіногура (садиба польського письменника Красінського, де розташований музей романтизму, – місце, дійсно, дуже гарне і романтичне), Ставіско (біля Варшави), де знаходиться музей Ярослава Івашкевича, виявився також прекрасним місцем. Під час концертів я робила анотації, коли вважала, що це покращить сприйняття публікою твору, який мав прозвучати. Перед виконанням музичних шедеврів Зарембського завжди коротко розповідала біографію композитора та наголошувала на його визначній ролі в історії європейської музики.

У жовтні 2006 року ми були запрошені до польського міста Іновроцлав (Куявське воєводство). Мерія цього міста започаткувала фестиваль під назвою «Інтеграція регіонів», під час якого і наш маленький колектив представив свою програму з творів слов'янських композиторів. Концерти відбулися також в інших інституціях цього міста та в музичній школі, де на нас чекала дуже приємна несподіванка. Коли ми ввійшли у вестибюль школи, то перше, що побачили, був великий, на всю стіну, портрет Юліуша Зарембського. Виявляється, школа носила його ім'я. І взагалі справила на нас незабутнє враження. Новий триповерховий будинок, в класах – нові інструменти, в концертному залі (прекрасно, з точки зору естетики, оформленому і освітленому) – два німецькі концертні роялі. Концерт пройшов дуже добре, я виконала дві частини з циклу «Троянди і терни» і Колискову Ю. Зарембського. Після концерту на сцену винесли величезний кошик темно-червоних троянд. Я подякувала і, звертаючись до залу, сказала, що ці неймовірно гарні квіти ми поставимо біля портрету Зарембського на знак нашої пошани до митця і вдячності школі, яка так щиро шанує і зберігає пам'ять про нашого видатного земляка. Публіка аплодувала стоячи і довго нас не відпускала. Звісно, такі події залишаються в пам'яті на все життя.

У Німеччині польську музику ми виконували значно рідше – переважно в тих містах, куди нас запрошували польські спільноти – це Кайзерслаутерн, Зіген, Трір та інші. У Кьольні на той момент був такий своєрідний «Центр східноєвропейської культури». Там відбувалися різні заходи для мешканців, які переїхали туди із Східної Європи. Куратором цього закладу було польське консульство, яке і запросило нас з концертом. Після виступу до нас підійшли співробітники центру і сказали, що відкрили для себе нових композиторів – Зарембського та Добжинського.

Творчістю свого земляка – композитора Ігнація Добжинського – я також цікавилася, тому взяла в свій репертуар дві його мазурки та два ноктюрни.

У квітні 2016 року польська спільнота Парижа запросила нас до себе. У програмі наших концертів було чимало творів польських композиторів та народних пісень (декілька з них – у наших власних обробках). Були серед них і твори Зарембського. Один з концертів відбувався в польському посольстві. Напевне, це найгарніше і найшикарніше посольство світу. Воно розташоване у справжньому палаці, який колись так і називався «Палац Монако». Мабуть, вся ця пишність на мене так подіяла, що зі мною трапилось те, чого ніколи не бувало на інших концертах. Під час виконання однієї з частин циклу «Троянди і терни» я раптом зрозуміла – не знаю, що грати далі. Відчуття жахливе. Але ж недарма кажуть досвідчені музиканти: якщо ти роками занурюєшся у твір все глибше і глибше, любиш і приймаєш його як свій власний, то він і стає «твоїм». Яюсь само собою я почала імпровізувати, імітуючи стиль твору, і за декілька тактів вийшла на «чисту воду». Ніхто нічого не помітив. Значить, твір став «моїм».

Приблизно тоді ж у нас виникла думка про запис нашого репертуару на CD диски. У 2004 році скромним тиражем вийшов перший спільний диск «Музика польська класична і народна», у 2005 році – сольні диски Миколи Нагірняка і Павла Антоневського з оперними аріями, романсами та піснями, у 2006 році я випустила власний сольний диск «Польська фортепіанна музика», у 2008 році вийшла «Слов'янська пісня». У 2010 році ми зробили наступний крок – увесь попередній матеріал переписали заново. Концепція мого диску була «Шопен і його послідовники – композитори Волині польського походження – Юліуш Зарембський та Ігнацій Добжинський». Із творів Зарембського я обрала «Троянди і терни», Баладу, цикл «Різдвяні подарунки» та Колискову. Із творів Добжинського – два ноктюрни та дві мазурки. Потім з'явилося бажання дізнатися, хто з піаністів виконував твори Зарембського та записував їх на диски. І ось ті, хто справив на мене найбільше враження.

Маріан Міка. Випускник, а потім викладач Музичної академії в Кракові, Член журі міжнародних конкурсів. Веде активну концертну діяльність і як

соліст, і виступає у складі оркестрів різних країн світу. Вважається одним з найкращих виконавців польського репертуару (Шопен, Зарембський, Шимановський). У 2004 році, перебуваючи у Венеції з концертами, записав на CD диск твори Зарембського – «Троянди і терни», Великий полонез *Фа-дієз мажор*, Колискову, Тарантелу, Мазурку та три твори з циклу «Різдвяні подарунки» – Вальс *Сі мажор*, Вальс *Ля мажор* та Мелодію. Тираж диску був виготовлений в Німеччині у 2006 році.

У цьому ж році у Варшаві відомий польський піаніст Войцех Світала записав на диск «Троянди і терни», Великий полонез *Фа-дієз мажор*, а також Фортепіанний квінтет *соль мінор* разом з Королівським струнним квінтетом. Струнні інструменти створюють надзвичайно однорідний ансамбль, ідеально настроєний та ідеально співзвучний фортепіано. Таке ж прекрасне враження склали «Троянди і терни» у виконанні Світали. Цей віртуоз чудово справляється із складною фактурою творів і «натякає», що від Зарембського лише крок до музики Дебюссі та Равеля.

Пьотр Салайчик. У 2017 році здійснив великий проєкт – записав альбом з чотирьох компакт-дисків, що містить усі композиції Юліуша Зарембського. Це перший повний запис опублікованих творів Зарембського згідно з порядком опусів. Зібрання всіх піаністичних творів Юліуша Зарембського на одному компакт-диску дозволяє простежити еволюцію його творчого шляху та основні мистецькі інтереси.

Пьотр Салайчик надзвичайно різнобічний та творчий піаніст, професор Музичної академії імені Кароля Шимановського в Катовицях по класу фортепіано. Він активно концертує, є лауреатом багатьох фестивалів та конкурсів, протягом багатьох років бере участь у престижних майстер-класах.

В альбом також увійшли п'єси для виконання у чотири руки, у яких партнеркою Петра Салайчика стала Марія Швайгер-Кулаковська – чудова камерна музикантка, вихователька не одного покоління польських камерних піаністів, професорка кафедри камерної музики Музичної академії у Катовицях.

Веде дуже активну концертну діяльність як камерна музикантка, зробила кілька десятків альбомних записів, проводить численні курси та камерні майстер-класи у музичних закладах Польщі та за кордоном. Альбом доповнює диск, що вийшов у 2022 році, на якому записані твори без позначення опусів.

Тадеуш Тшаскалік. Виняткова особистість, яка поєднує в собі математика та музиканта. З 1975 року – професор економічних наук в Економічному університеті в Катовицях.

У 2011 році закінчив навчання як піаніст в Музичній Академії в Катовицях, виступає як соліст і камерний музикант у Польщі та за кордоном. Серед його музичних досягнень – сім альбомів, записаних у студії Польського радіо Катовиці та виданих Університетом економіки в Катовицях і асоціацією Pro Musica Organa. Регулярно проводить концерти під назвою «Музичний салон Тадеуша Тшаскаліка» в міському культурному центрі Катовиць «Заводзе». Популяризує польську музику ХІХ століття. Разом з японською піаністкою Аякою Меїва (Аяка Меїва) у 2014 році записав на диск твір Зарембського на чотири руки «Подорож Польщею. Танці і мелодії» ор. 23. Запис увійшов до альбому «Академія класична 4» і виданий Економічним університетом в Катовицях.

Аяка Меїва закінчила Академію музики в Катовицях в 2009 році. Виконання циклу «Троянди і терни» Зарембського було частиною її дипломної роботи. У 2010 році піаністка записала на CD диск цей цикл. Запис увійшов в альбом «Академія класична 2». Пані Аяка дуже тонко відчуває фактуру твору, приділяє увагу кожному нюансу, підкреслює імпресіоністичність твору, привносить в нього своєрідний шарм, притаманний японському погляду на мистецтво. З 2012 року професорка педагогічного факультету в університеті Токіо, членкиня різних спілок, зокрема Японського товариства музичної освіти, Асоціації вчителів фортепіано тощо.

Марія Корецька-Сошковська. Випускниця Вищої музичної школи у Кракові. Лауреат декількох міжнародних музичних конкурсів. Професорка класу

фортепіано в Музичній академії в Лодзі, а у 2007–2014 – професорка університету Билькент в Анкарі. Концертує як солістка і камерна піаністка у різних країнах світу. У 1987 році в концертній залі Філармонії Народової у Варшаві записала твори Зарембського: Тарантелу; Концертний етюд ор. 3, «Польську сюїту», Експромт-каприс, Іспанську серенаду.

Ришард Бакст. Відомий польський піаніст і педагог. Працював спочатку у Вроцлаві, а з 1953 року — професор гри на фортепіано в Державній вищій школі музики у Варшаві. У наступні роки він концертував у багатьох країнах Європи, а також у США, Канаді, Японії, Індонезії, Індії. З 1969 р. – професор Королівського музичного коледжу Манчестера. У 1960 році записав на диск такі твори Зарембського: Тарантела, Новелета-каприс, Серенада-бурлеска і з циклу «Різдвяні подарунки» три твори – Вальс *Сі мажор*, Мелодія, Вальс *Ля мажор*.

Міхал Француз. Навчався в Музичній академії ім. І. Я. Падеревського в Познані і тепер є професором цієї академії. Він активно концертує як соліст і камерний музикант, здобуваючи визнання аудиторії і критики. Працював у різних театрах Польщі і зробив чимало записів театральної музики, разом і власних композицій та аранжувань. Як камерний музикант співпрацює з багатьма видатними музикантами Європи. 11 травня 2017 року в залі Варшавської філармонії (разом із струнним квартетом філармонії) виконав Квінтет *соль мінор* Зарембського та цикл «Троянди і терни». Запис цього концерту був здійснений Польським радіо.

Пьотр Кусевіч. Видатний польський піаніст і вокаліст (тенор). Отримав диплом Музичної академії в Гданську. Виступав на оперних сценах та концертних естрадах у Польщі, європейських країнах, Канаді, Японії, Південній Кореї, Ізраїлі, США. Творчі стосунки поєднують його зі відомими у світі диригентами та співаками. У 1975 році в Гданську записав на диск «Троянди і терни» Зарембського.

«Польща в чотири руки». Так назвали свій CD диск піаністи Гжегош Маня і Пьотр Ружанський. Це своєрідна музична подорож Польщею у виконанні

фортепіанного дуету ім. Юліуша Зарембського. Диск записаний з ініціативи Польського товариства камерних музикантів у 2019 році. На ньому – фортепіанні твори у чотири руки: «Татранський альбом» Ігнація Падеревського, «Галіційські танці» Юліуша Зарембського, Два польських танці та Танцювальна сюїта Владислава Желенського.

З моменту видання у 1931 році Квінтету *соль мінор* Зарембського цей твір постійно привертав увагу музикантів. У 2016 році навіть відбувся конкурс записів цього твору. Було прослухано шість записів Квінтету. На думку журі, найкраще прозвучав альбом шістдесятилітньої давності. Виконавцями виявилися піаніст Владислав Шпільман та Варшавський струнний квартет. Запис був зроблений на Польському радіо 15 жовтня 1963 року. А у 2005 р. на основі цього запису з'явився CD диск «Владислав Шпільман – легендарний запис».

У програмі згаданого конкурсу також були такі записи: Войцех Світала – фортепіано, Королівський струнний квартет, 2006 рік; Джонатан Плоурайт – фортепіано і квартет ім. Шимановського, 2012 рік; Марта Аргеріх — фортепіано та квартет струнних інструментів. Колектив так і називався «Марта Аргеріх і друзі», запис зроблено в Лугано (Швейцарія) 24 червня 2011 року; Марта Аргеріх – фортепіано та струнний квартет (вже в іншому складі), запис, який було зроблено на VII Міжнародному музичному фестивалі «Шопен та його Європа», Варшавська філармонія, 17 серпня 2011 року (тиражував DVD диски Національний інститут Фридерика Шопена у 2012 році); «Ласонь Ансамбль» у складі: Пьотр Салайчик – фортепіано та струнний квартет, запис на CD зроблено у 2012 році.

У 2000 році у Варшаві був започаткований Міжнародний конкурс юних піаністів (до 18 років) імені Юліуша Зарембського, який відбувається один раз на рік. Організатор конкурсу – культурно-освітній фонд ім. Юліуша Зарембського у співпраці з приватною музичною школою в Ломянках (Варшава), директор школи – відомий польський музикант Луцьюш Пінкош.

Головний приз – фінансування перебування в Брюсселі та концерт в одному з концертних залів.

Відбіркові тури відбуваються у кількох інструментальних секціях: фортепіано соло та фортепіанний дует, камерний ансамбль та солісти: скрипалі та віолончелісти. Обов'язковим є виконання будь-якого твору Зарембського. До складу журі входять видатні польські та європейські музиканти. Переможці мистецьких змагань у Ломянках нині є лауреатами міжнародного конкурсу ім. Ф. Шопена.

Ювілейний рік Юліуша Зарембського, безперечно, сприятиме активізації інтересу до його творчої спадщини та принесе як наукові відкриття, так і нові виконання його музики.